

Анотація

Караман І.В. Захист прав моряків відповідно до Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права. – Стаття.

Аналізуються положення Конвенції ООН з морського права 1982 р., пов'язані з правами моряків при їх затриманні, передбаченому ст.73(2), та звільненні, передбаченому спеціальною процедурою згідно ст. 292, що по суті є єдиною нормою Конвенції, що стосується прав людини.

Ключові слова: права моряків, Конвенція ООН з морського права, Міжнародний Трибунал з морського права.

Summary

Igor V. Karaman. Protection of the Rights of Seamen under the United Nations Convention on the Law of the Sea. – Article.

The provisions of the 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea related to the detention of seamen as provided for in Art.73(2) and their release as provided by the special procedure pursuant to Art.292 being the only human rights provision of the Convention are analyzed.

Key words: Rights of seamen, United Nations Convention on the Law of the Sea, International Tribunal for the Law of the Sea.

УДК 347.454

О.В. Бачеріков

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСУДНОСТІ ВИБОРЧИХ СПОРІВ

Аналіз норм Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) [1], які присвячені особливостям встановлення правил підсудності, показує, що законодавець приділяє особливу увагу правилам підсудності у справах, що виникають із правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом. У ст.ст. 172–176 КАСУ містяться дев'ять частин, норми яких повністю присвячуються правилам підсудності. Як встановлюють чч. 3, 4, 5 ст. 172 КАСУ, рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії щодо встановлення нею результатів виборів чи всеукраїнського референдуму оскаржуються до Вищого адміністративного суду України. Усі інші рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії, члена цієї комісії оскаржуються до Київського апеляційного адміністративного суду. Рішення, дії чи бездіяльність виборчої комісії АРК, обласних, районних, міських (у тому числі міст Києва та Севастополя), районних у містах виборчих комісій щодо підготовки та проведення місцевих виборів; територіальних (окружних) виборчих комісій щодо підготовки та проведення виборів Президента України, народних депутатів України; обласних комісій з референдуму і комісії АРК з всеукраїнського референдуму, а також членів зазначених комісій оскаржуються до окружного адміністративного суду за місцезнаходженням відповідної комісії. Рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій, за винятком рішень, дій чи бездіяльності, що визначені частинами третьою - четвертою цієї статті, оскаржуються до місцевого

загального суду як адміністративного суду за місцезнаходженням відповідної комісії.

Відповідно до ч. 2 ст. 173 КАСУ, адміністративні справи щодо уточнення списку виборців розглядає місцевий загальний суд як адміністративний суд за місцезнаходженням відповідної комісії. Згідно з ч. 3 ст. 174 КАСУ, позовна заява щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб подається до окружного адміністративного суду за їх місцезнаходженням. Позовна заява щодо дій чи бездіяльності засобів масової інформації, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації, що порушують законодавство про вибори та референдум, подається до місцевого загального суду як адміністративного суду за їхнім місцезнаходженням.

Частина 3 ст. 175 КАСУ встановлює, що позовна заява щодо оскарження дій чи бездіяльності кандидата на пост Президента України, ініціативних груп всеукраїнського референдуму, інших суб'єктів ініціювання всеукраїнського референдуму, що порушують законодавство про вибори чи референдум, подається до окружного адміністративного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ. Позовна заява щодо оскарження дії чи бездіяльності кандидата у депутати сільської, селищної ради, кандидатів на посаду сільського, селищного голови, їх довірених осіб подається до місцевого загального суду як адміністративного суду за місцем вчинення дії чи місцем, де ця дія повинна бути вчинена. Позовна заява з інших питань, передбачених цією статтею, подається до окружного адміністративного суду за місцем вчинення дії чи місцем, де ця дія повинна бути вчинена. Відповідно до чч. 7, 8, 9 ст. 176 КАСУ, дії кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб оскаржуються до Київського апеляційного адміністративного суду. Рішення, дії чи бездіяльність дільничної виборчої комісії та її членів можуть бути оскаржені до адміністративного суду за місцезнаходженням дільничної виборчої комісії. Рішення, дії чи бездіяльність окружної виборчої комісії або члена такої комісії можуть бути оскаржені до окружного адміністративного суду за місцезнаходженням окружної виборчої комісії в порядку, встановленому законодавством

Така кількість особливостей встановлення підсудності у справах, що виникають із правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом, обумовлена кількома факторами. Першим фактором є складна система самих адміністративних судів, у яких відповідно до норм КАСУ судами першої інстанції можуть бути суди чотирьох ланок. До цих ланок можна віднести, по-перше, місцеві загальні суди як адміністративні; по-друге, окружні адміністративні суди; по-третє, Київський апеляційний адміністративний суд, відповідно до норм ч. 7 ст. 176 КАСУ; по-четверте, Вищий адміністративний суд України, в порядку ч. 4 ст. 18 КАСУ.

Другим фактором, з яким пов'язують наявність складних правил підсудності у справах, що виникають із виборчих правовідносин, є складна система адміністративно-територіальних одиниць, що представлені територіальними громадами. У порядку, встановленому діючим законодавством, зокрема

Законами України «Про вибори Президента України» [2], «Про вибори народних депутатів України» [3], «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, сільських, селищних, міських голів» [4], на цей час передбачається статус кандидата на пост Президента України, кандидата у народні депутати, кандидата на пост міського голови, кандидата на пост сільського голови, кандидата на пост селищного голови, кандидата у депутати обласної ради, кандидата у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, кандидата у депутати сільської ради, кандидата у депутати селищної ради тощо, а також відповідна кількість партій, блоків, місцевих організацій партій і блоків місцевих організацій партій, що висунули таких кандидатів.

Загальні правила предметної підсудності встановлені в статті 18 КАСУ. Так, місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні: адміністративні справи, в яких однією зі сторін є орган чи посадова особа місцевого самоврядування, посадова чи службова особа органу місцевого самоврядування, крім тих, які підсудні окружним адміністративним судам; усі адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності; усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб із суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацевдатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Окружним адміністративним судам, як визначає ч. 2 ст. 18 КАС України, підсудні адміністративні справи, в яких однією зі сторін є орган державної влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, обласна рада, Київська або Севастопольська міська рада, їх посадова чи службова особа, крім випадків, передбачених цим Кодексом, та крім справ з приводу їхніх рішень, дій чи бездіяльності у справах про адміністративні проступки та справ, які підсудні місцевим загальним судам як адміністративним судам.

Відповідно до ч. 3 ст. 18 КАСУ, справи щодо оскарження дій або бездіяльності посадових чи службових осіб місцевих органів виконавчої влади розглядаються і вирішуються місцевим загальним судом як адміністративним судом або окружним адміністративним судом за вибором позивача. Слід, однак, звернути увагу, що до місцевих органів виконавчої влади норми діючого законодавства відносять лише місцеві державні адміністрації. Саме в Законі України «Про місцеві державні адміністрації» [5] застосовується термін «місцевий орган виконавчої влади», до яких слід віднести лише області, Київську і Севастопольську міські, а також районні в областях державні адміністрації. Що стосується визначення статусу територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади, яких іноді помилково також відносять до числа місцевих органів виконавчої влади, то їх діяльність оскаржується лише до окружних адміністративних судів в порядку ч. 2 ст. 18 КАС України.

На першій погляд, територіальні підрозділи центральних органів виконавчої влади (наприклад, Головне управління Міністерства внутрішніх справ України в Одеській області) наділені усіма ознаками самостійної юридичної особи. Вони мають власний рахунок в органах Державного казначейства, відокремлене майно (лише на правах оперативного управління), власний штатний розпис, печатку, положення про даний підрозділ, керівник підрозділу може без доручення представляти підрозділ у відносинах з усіма іншими суб'єктами права та доручати такі повноваження іншим особам. Разом з тим кожне положення про підрозділ визначає його як територіальний підрозділ на місці центрального органу виконавчої влади.

Наведена колізія на цей час досі не є вирішеною. Прикладом можуть бути статті 1 та 7 Закону України «Про міліцію» [6], відповідно до яких міліція водночас визначається як єдиний орган державної влади і як єдина система органів державної влади.

На наш погляд, незалежно від остаточного визначення статусу територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади, їхні рішення дії та бездіяльність мають оскаржуватись також за правилами альтернативної предметної підсудності до місцевого загального суду як адміністративного або до окружного адміністративного суду за вибором позивача. Для того щоб це стало можливим на законних підставах, необхідно внести відповідні зміни до ч. 3 ст. 18 КАС України.

Згідно з ч. 4 КАС України, Вищому адміністративному суду України як суду першої інстанції підсудні справи щодо встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів або всеукраїнського референдуму, справи про дострокове припинення повноважень народного депутата України, а також справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

П'ята частина статті 18 КАС України визначає диспозицію, яка застосовуватиметься у разі невизначеності в КАС України предметної підсудності адміністративної справи. У даному разі справа розглядається місцевим адміністративним судом за вибором позивача.

Загальні правила КАСУ встановлюють чотири види територіальної підсудності: загальні, спеціальні, виключні та альтернативні. Загальні правила територіальної підсудності визначаються в ч. 1 ст. 19 КАС України, відповідно до яких адміністративні справи вирішуються адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача. Водночас в ч. 2 ст. 19 КАС України встановлюються спеціальні правила територіальної підсудності. Згідно з даною нормою, адміністративні справи з приводу оскарження правових актів індивідуальної дії, а також дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, які прийняті (вчинені, допущені) стосовно конкретної фізичної чи юридичної особи (їх об'єднань), вирішуються за вибором позивача адміністративним судом за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання (перебування, знаходження) цієї особи-позивача або адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача. Якщо така особа не має

місця проживання (перебування, знаходження) в Україні, тоді справу вирішує адміністративний суд за місцезнаходженням відповідача. Оскільки саме такі справи представлені найбільшою кількістю адміністративних позовів, можна вважати, що розгляд справ за місцезнаходженням, яке обирається позивачем, є найбільш поширеним з точки зору його застосування правилом територіальної підсудності.

Частина 4 статті 19 КАСУ передбачає, що у разі невизначеності територіальної підсудності адміністративної справи така справа розглядається місцевим адміністративним судом за вибором позивача. На перший погляд, гіпотеза наведеної норми повторює гіпотезу, яка встановлена в ч. 1 цієї самої статті, відповідно до якої за загальними правилами адміністративні справи вирішуються адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача. Отже, єдиним випадком, коли застосуванню підлягає саме ч. 4 ст. 19, а ч. 1 ст. 19 не може бути застосована, є адміністративний позов до особи, місцезнаходження якої невідомо. Однак проблема в тому, що за правилами КАС України переважно розглядаються справи за позовами до суб'єктів владних повноважень, які завжди мають офіційну адресу у відповідності до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців». Таким чином, ч. 4 ст. 19 КАС України має застосовуватись лише в адміністративних справах про примусове видворення іноземця, який не має постійного місця перебування на території України.

Загальні правила інстанційної підсудності в адміністративних справах містяться в статті 20 КАСУ. Як встановлюють норми даної статті, місцеві адміністративні суди (місцеві загальні суди як адміністративні суди та окружні адміністративні суди), а також Вищий адміністративний суд України у випадках, встановлених цим Кодексом, вирішують адміністративні справи як суди першої інстанції. Апеляційні адміністративні суди переглядають судові рішення місцевих адміністративних судів (місцевих загальних судів як адміністративних судів та окружних адміністративних судів), які знаходяться у межах їхньої територіальної юрисдикції, в апеляційному порядку як суди апеляційної інстанції. Вищий адміністративний суд України переглядає судові рішення місцевих та апеляційних адміністративних судів у касаційному порядку як суд касаційної інстанції. У разі, визначеному частиною шостою статті 177 цього Кодексу, Вищий адміністративний суд України переглядає в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції судові рішення Київського апеляційного адміністративного суду. Верховний Суд України у випадках, установлених цим Кодексом, переглядає судові рішення адміністративних судів після їх перегляду в касаційному порядку.

Специфіка адміністративних справ, що виникають із правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом і процесом референдуму, є підставою для застосування особливих правил територіальної та інстанційної підсудності. Однак більшість відмінностей пов'язані з правилами предметної підсудності. Це насамперед пов'язано із складною системою місцевих адміністративних судів (яка складається з двох ланок – місцевих загальних судів і окружних адміністра-

тивних судів) та різноманіттям суб'єктів виборчого процесу, які мають право брати участь в адміністративному судочинстві.

До окружного адміністративного суду можуть бути оскаржені: 1) рішення, дії чи бездіяльність виборчої комісії Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських (у тому числі міст Києва та Севастополя), районних у містах виборчих комісій щодо підготовки та проведення місцевих виборів; територіальних (окружних) виборчих комісій щодо підготовки та проведення виборів Президента України, народних депутатів України; обласних комісій з референдуму і комісії Автономної Республіки Крим з всеукраїнського референдуму, а також членів зазначених комісій (ч. 4 ст. 172). Наведена норма частково дублюється в ч. 9 ст. 176 стосовно окружних виборчих комісій під час виборів Президента України; 2) рішення, дії або бездіяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб, які порушують законодавство про вибори та референдум (ч. 3 ст. 174); 3) всі адміністративні справи, що розглядаються в порядку статті 175, окрім тих, що розглядаються місцевими загальними судами як адміністративними та окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ (ч. 3 ст. 175). Застосовуючи метод виключення, можна дійти висновку, що в порядку статті 175 до окружного адміністративного суду подаються позовні заяви до кандидатів у народні депутати, партій, блоків партій, місцевих організацій партій, блоків місцевих організацій партій, офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу, кандидатів у депутати міської ради, кандидатів на посаду міського голови, довірених осіб кандидатів у президенти.

Вищий адміністративний суд як суд першої інстанції розглядає адміністративні позови до Центральної виборчої комісії щодо встановлення нею результатів виборів або всеукраїнського референдуму (ч. 4 ст. 18; ч. 3 ст. 172 КАС України).

Отже, альтернативна предметна підсудність у справах, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, не застосовується.

Що стосується правил територіальної підсудності, то в більшості випадків до виборчих спорів застосовуються правила загальної територіальної підсудності.

Стаття 175 КАСУ (яка встановлює порядок розгляду справ щодо оскарження дій або бездіяльності кандидатів, їхніх довірених осіб, партії (блоку), місцевої організації партії, їхніх посадових осіб та уповноважених осіб, ініціативних груп референдуму, інших суб'єктів ініціювання референдуму, офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу) передбачає особливий для адміністративного процесу вид територіальної підсудності – підсудність за місцем вчинення дії, що оскаржується. При цьому із змісту Кодексу не зрозуміло, як встановлюється, де саме мала місце бездіяльність.

Деякі виборчі спори розглядаються за правилами виключної територіальної підсудності. До окружного адміністративного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ, оскаржуються дії чи бездіяльність кандидата на пост Президента України, ініціативних груп всеукраїнського референдуму,

інших суб'єктів ініціювання всеукраїнського референдуму, що порушують законодавство про вибори чи референдум (ч. 3 ст. 175).

До Київського апеляційного адміністративного суду оскаржуються усі рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії, члена цієї комісії, окрім тих, що пов'язані із встановлення нею результатів виборів чи всеукраїнського референдуму (ч. 3 ст. 172).

Всі правила інстанційної підсудності встановлені в ч. 6 ст. 177 КАСУ. Відповідно до положень цієї норми, судами апеляційної інстанції є відповідні апеляційні адміністративні суди. Якщо судом першої інстанції є Київський апеляційний адміністративний суд, то судом апеляційної інстанції є Вищий адміністративний суд України. Таким чином, правила інстанційної підсудності щодо розгляду справ, пов'язаних з виборчим процесом, є більш простими у порівнянні із загальними правилами інстанційної підсудності, за якими розглядаються інші категорії справ адміністративної юрисдикції. Це обумовлено насамперед скороченим переліком стадій адміністративного процесу при розгляді виборчих спорів.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. // www.rada.gov.ua
2. Про вибори Президента України : Закон України від 05.03.1999 р. // www.rada.gov.ua
3. Про вибори народних депутатів : Закон України від 25.03.2004 р. // www.rada.gov.ua
4. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів : Закон України від 10.07.2010 р. // www.rada.gov.ua
5. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 р. // www.rada.gov.ua
6. Про міліцію : Закон України від 20.12.1990 р. // www.rada.gov.ua

Анотація

Бачериков О.В. Особенности определения подсудности избирательных споров. – Статья.

Статья посвящена рассмотрению вопросов определения предметной, территориальной, инстанционной подсудности избирательных споров. Особое внимание уделено вопросу подсудности споров, возникающих во время выборов Президента Украины и народных депутатов Украины.

Ключевые слова: территориальная подсудность, предметная подсудность, инстанционная подсудность, правила подсудности, подведомственность.

Summary

Bacherikov O.V. Special features of definition of election disputes court jurisdiction. – Article.

The article is devoted to the consideration of the question of definition of election disputes territorial, object, instance court jurisdiction. Special attention is devoted to the question of court jurisdiction of those disputes that appear during the elections of the President of Ukraine and deputies.

Key words: territorial court jurisdiction, object court jurisdiction, instance court jurisdiction, rules of court jurisdiction, jurisdiction.